

Голові разової спеціалізованої вченої
ради ДФ 35.735.029 Національної
академії сухопутних військ імені
гетьмана Петра Сагайдачного, доктору
історичних наук, професору Виздрику
Віталію Степановичу
вул. Героїв Майдану, 32, м. Львів-26,
79026

ВІДГУК

**на дисертацію Шкорубської Віти Петрівни на тему “Військові музеї
Збройних Сил України як осередок національно-патріотичного
виховання молоді (1991-2021)”, подану на здобуття ступеня доктора
філософії за спеціальністю «032. Історія та археологія»**

Актуальність теми дисертації.

Сучасний етап розбудови Збройних Сил України, супроводжуваний російською агресією проти Української держави, що розпочалася навесні 2014р., а з 24 лютого 2022 р. переросла в повномасштабну війну, ставить перед українськими дослідниками завдання детальнішого вивчення Збройних Сил України як соціокультурного явища. Актуальність дослідження зумовлена низкою факторів. У контексті тривалого збройного конфлікту на сході України та постійних загроз національній безпеці, питання національно-патріотичного виховання молоді набуває особливого значення. Військові музеї як місця збереження та культивування історичної пам'яті сприяють формуванню національної свідомості та патріотизму. Крім того, такі музеї зберігають та презентують історію боротьби українського народу за незалежність. Це важливий аспект національної ідентичності, який необхідно передавати молодим поколінням. Музеї виконують важливу освітню функцію, знайомлячи молодь з героїчними сторінками історії України, що сприяє формуванню громадянської відповідальності та активної життєвої позиції. Також військові

музеї є культурними осередками, де молодь може глибше зрозуміти цінності та ідеали, на яких будується сучасне українське суспільство. Це сприяє вихованню поваги до національних символів та героїв. Беззаперечно, що відвідування військових музеїв сприяє формуванню стійкості та готовності до захисту своєї країни. Це особливо важливо в умовах сучасних геополітичних викликів.

З огляду на це, актуальність тематики, досліджуваної Вітою Шкорубською, не викликає жодних заперечень. Питання набуває особливого сенсу, якщо врахувати, що ця наукова проблема досі цікавила науковців тільки фрагментарно.

Таким чином, актуальність дисертаційного дослідження не викликає сумнівів і визначається об'єктивною потребою теоретичного узагальнення і систематизації накопиченого досвіду щодо функціонування військових музеїв Збройних Сил України як осередків національно-патріотичного виховання молоді.

Зв'язок теми дисертації з державними програмами, науковими напрямами Національної академії та кафедри.

Дисертаційна робота виконана в межах наукових розробок, які проводить лабораторія військово-історичних досліджень Наукового центру Сухопутних військ Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного. Зокрема, дисертантка брала участь у виконанні на замовлення Генштабу ЗСУ науково-дослідної теми “Обґрунтування рекомендацій щодо удосконалення музейної роботи у Збройних Силах України”.

Особистий внесок здобувача в отриманні наукових результатів.

Дисертація є самостійним науковим дослідженням. Наукові результати, положення, висновки та рекомендації, сформульовані автором, є власним науковим доробком. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, використані лише ті ідеї та положення, які є результатом особистих досліджень здобувача.

Достовірність та обґрунтованість отриманих результатів та

запропонованих автором рішень, висновків, рекомендацій.

Наукові положення та висновки дисертаційної роботи В. Шкорубської належним чином обґрунтовані. Це підтверджується текстом дисертації та змістом представлених публікацій. Достовірність сформульованих у дисертації положень обумовлена поставленою метою та визначеними завданнями (с. 20-21), які отримали своє логічне розв'язання у висновках і підтвердили авторську гіпотезу.

Дисертантці вдалось досягти поставленої мети – комплексно розкрити діяльність військових музеїв Збройних Сил України як осередків національно-патріотичного виховання молоді. В основі дослідження лежать перевірені наукові методи, що гарантують достовірність отриманих результатів. Було використано комплексний підхід, що включає аналіз історичних джерел, статистичних даних та сучасних досліджень у галузі національно-патріотичного виховання. Не менш важливо, що результати дослідження базуються на аналізі значного масиву емпіричних даних, отриманих під час дослідницьких візитів до низки військово-історичних музеїв, досліджень, анкетувань, інтерв'ю та спостережень. Це забезпечує належний ступінь надійності отриманих висновків. Практичний досвід роботи в одному з військово-історичних музеїв дозволив їй зрозуміти проблему із середини як професіонала-практика, а згодом узагальнити на теоретичному рівні. Це надає роботі додаткового сенсу.

Ступінь новизни основних результатів дисертації.

Не викликає заперечення наукова новизна одержаних В. Шкорубською наукових результатів. Вперше в історіографії досліджено військові музеї Збройних Сил України як осередки національно-патріотичного виховання молоді, у т.ч. шляхом введення до наукового обігу нових документів, низка з яких отримані у результаті організованих авторкою дослідницьких візитів. Зібрані дані дозволяють скласти уявлення про мережу таких музеїв в Україні як на рівні статистичної картини, так і висвітлюючи експозиційну та виставкову роботу військових музеїв з історії сучасної російсько-української війни.

Переважає більшість положень, винесених авторкою на захист, і висновків (с. 184-190) є новими або містять значну частку новаторства. Здобувачка

аргументовано обрала методику дослідження, комплексно синтезувавши загальнонаукові та спеціальні методи.

Повнота викладення основних результатів дисертації у наукових фахових виданнях, зарахованих за темою дисертації та перелік наукових праць, які відображають основні результати дисертації.

В опублікованих здобувачем наукових працях достатньо повно викладені основні результати дисертаційного дослідження. Основні положення та висновки дисертації висвітлені у чотирнадцяти наукових публікаціях, із них – 4 у фахових виданнях з історичних наук, 10 – у збірниках матеріалів міжнародних та всеукраїнських конференцій. Перелічені публікації висвітлюють усі провідні наукові ідеї та зміст дисертації і засвідчують їх апробацію в науковому середовищі. Дисертантка продемонструвала належний рівень професійної підготовки, компетентність, уміння проводити ґрунтовний науковий аналіз історичного матеріалу, працювати з архівними матеріалами.

Наукове значення та практична цінність виконаного дослідження.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що матеріали дослідження можуть бути використані військовими навчальними закладами задля вдосконалення освітнього процесу, у т.ч. із залученням музейних установ. Водночас синтезовані відомості можуть бути використані самими музеями задля урізноманітнення діяльності.

Оцінка змісту, завершеності та оформлення дисертації.

Дисертація В.П. Шкорубської належним чином структурована. Структура визначається метою і завданнями, поставленими дисертанткою.

Дисертація за структурою, мовою та стилем викладення відповідає вимогам Наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації».

Робота складається з переліку умовних скорочень, вступу, чотирьох розділів (які розбиті на 12 підрозділів), висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел і літератури та додатків. Запропонована

робота чітка, логічна у побудові. Спостерігається певна диспропорція у змістовому наповненні розділів, вони не завжди рівноцінні за обсягом.

У вступі В. Шкорубська обгрунтувала вибір теми дослідження, його актуальність, визначила об'єкт і предмет дисертації, її методологічні засади, встановила зв'язок дослідження з науковими програмами, сформулювала мету і завдання роботи, основні методи, висвітлила наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, вказала на апробацію висновків дисертації та кількість наукових публікацій, у яких викладені результати дослідження.

У першому розділі роботи **«Історіографія проблеми. Джерельна база. Методологія дослідження»** дисертантка розглянула історіографію дисертаційної роботи, проаналізувала основні джерела, визначила методологію дослідницького процесу. Було введено в науковий обіг низку матеріалів із Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України, Галузевого державного архіву Міністерства оборони України, архіву Національного військово-історичного музею України, низки музеїв у різних областях України, які володіють воєнно-історичними колекціями. Особливе значення мають введені в науковий обіг емпіричний матеріал, отриманий авторкою дисертації у ході дослідницьких візитів до багатьох музеїв.

У другому розділі **«Становлення та розвиток військово-історичних музеїв»** В. Шкорубська досить детально виокремила етапи розвитку військового музейництва як в Європі, так у Україні, звернувши особливу увагу на трансформації військових музеїв у часи незалежної України. Також було зроблено акцент на становлення традицій колекціонування артефактів, пов'язаних із військовою історією, а згодом і військових музеїв, у середовищі Львова. Особливу увагу також приділено механізмам збору, упорядкування та пропаганди національних військово-історичних традицій в головному осередку серед музеїв Збройних Сил України – Національному військово-історичному музеї України.

У третьому розділі «Мережа військових музеїв та їхня роль у національно-патріотичному вихованні молоді» здобувачка проаналізувала нормативно-правову базу з організації таких музеїв як основу для забезпечення їхньої діяльності, визначивши прогалини та сильні сторони. У першому підрозділі третього розділу створену статистичну картину мережі військових музеїв України, де критерієм поділу на групи була форма підпорядкування: Міністерству оборони України, Міністерству культури та інформаційної політики, іншим галузевим міністерствам тощо. Натомість ключовим висновком підрозділу 3.2. стала ідея про необхідність реекспозиції військово-історичних музеїв України та активізацію процесу створення стаціонарних та пересувних виставок з метою формування позитивних ціннісно-сміслових орієнтирів у молодіжному середовищі.

У четвертому розділі «Національно-патріотичне виховання молоді на матеріалах музейних експозицій з історії сучасної російсько-української війни» проаналізовано експозиційну та виставкову діяльність Національного військово-історичного музею України та його філій. У другому підрозділі у фокусі був аналогічний вид діяльності, тільки змінився суб'єкт – Національний музей історії України у Другій світовій війні. Меморіальний комплекс». Саме цей музей найбільш активно долучається до участі у міжнародних виставкових проектах, присвячених сучасній війні, несучи голос України у світовий культурний простір.

Висновки, зроблені дисертанткою, підсумовують основні наукові ідеї, відповідають меті та свідчать про реалізацію завдань.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

У тексті роботи є чимало стилістичних, орфографічних та пунктуаційних помилок. Це у т.ч. стосується і англomовного варіанту анотації. Часто речення складнопідрядні, охоплюють зазедве не абзац, що ускладнює процес ознайомлення з науковими ідеями. Бракує якісного аналізу напрацювань зарубіжної історіографії, причому власне тих дослідників, які вивчали національно-патріотичне виховання в музеях, а не просто військові музеї як

явище. Бути поінформованим про напрацювання попередників вкрай важливо для дослідника, адже це та відправна точка, яка дозволяє розвивати наукову думку далі.

При оформленні посилань та списку використаних джерел та літератури авторка допустила чимало помилок та відхилень від діючого Національного стандарту України «Інформація та документація. Бібліографічна посилання. Загальні положення та правила складання. ДСТУ 8302:2015».

У тексті чимало цитат, які не виділені належним чином. Крім того, авторка зловживає дослівними цитатами, рідко використовуючи непрямі цитати. Не менш важливим є не просто наведення цитати, а їхній аналіз, узагальнення, порівняння наведених думок. Іноді складається враження, що цитата наводиться просто заради цитати.

Потребує додаткового пояснення верхня межа дослідження.

Авторці слід дотримуватися висвітлення явищ в одному часі, не змінюючи теперішній на минулий і навпаки. Також у тексті є застарілі догми, які сучасна історична наука на використовує “у роки перебування Східної Галичини під окупацією Польщі” (с. 36).

Залишається незрозумілим, чому висвітлюючи історію військових музеїв в Україні, авторка зовсім не торкається традицій колекціонування XVII-XVIII ст., а основна увага відводиться Львову, а про інші, нехай і невеликі осередки, зовсім не згадується.

Авторці варто продовжити подальшу наукову роботу у напрямку дослідження генези трансформації викладання професійних дисциплін у військових закладах за кордоном, що матиме як теоретичне, так і практичне значення.

Висновок.

Висловлені зауваження несуть рекомендаційний характер і не впливають на оцінку дисертаційного дослідження та не знижують його наукового рівня. Робота несе відповідну актуальність, наукову цінність, має теоретичне і практичне значення. Зміст і результати дисертаційного дослідження свідчать, що мета досягнута, сформульовані завдання виконані. Положення і висновки роботи науково виважені і достатньо аргументовані.

Дисертація В. Шкоробуської є завершеним, самостійним, комплексним

науковим дослідженням і справляє враження детальної, сучасної і ґрунтовної праці. Дослідження відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р.), а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 032 – Історія та археологія, галузі знань 03 – Гуманітарні науки.

Рецензент:

доцент кафедри історії, музеєзнавства та культурної спадщини Національного університету "Львівська політехніка"

доктор історичних наук, доцент

Світлана МУРАВСЬКА

« 12 » серпня 2024 р.

Особистий підпис рецензента, доктора історичних наук, доцента МУРАВСЬКОЇ Світлани Василівни засвідчую.

Проректор з науково-педагогічних робіт

"12" серпня 2024

РОМАН КОРЖ